

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Ceļā uz atjaunotu vienprātību par intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanu: ES rīcības plāns””

(COM(2014) 392 final)

(2015/C 230/11)

Ziņotājs: Pedro Augusto ALMEIDA FREIRE

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 16. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Ceļā uz atjaunotu vienprātību par intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanu: ES rīcības plāns””

COM(2014) 392 final.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 19. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 503. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 10. un 11. decembrī (2014. gada 10. decembra sēdē), ar 144 balsīm par, 3 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Komisijas vispārējo pieeju, saskaņā ar kuru paredzēts pieņemt:

- rīcības plānu intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu apkarošanai Eiropas Savienībā. Šis rīcības plāns ietver virkni pasākumu, kuru mērķis ir virzīt ES intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) aizsardzības politiku uz pārkāpumiem, kas izdarīti komerciālā mērogā, ievērojot pieeju “sekojiet naudai” (*follow the money*), un
- stratēģiju IĪT aizsardzībai un ievērošanai trešās valstīs. Tās mērķis ir definēt pieeju starptautiskā līmenī, izskatot nesen notikušās pārmaiņas un piedāvājot risinājumus, lai uzlabotu pašreiz Komisijas rīcībā esošos rīcības līdzekļus ar mērķi veicināt stingrāku intelektuālā īpašuma noteikumu ieviešanu trešās valstīs un izskaust viltotu preču tirdzniecību.

Tā kā intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem ir globāls raksturs, to apkarošanai ir jānotiek plašā mērogā.

1.2. EESK atbalsta rīcības plāna mērķi apkarot intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus komerciālā mērogā, jo tie apdraud investīcijas inovācijā un ilgtspējīgu darbvieta izveidi Eiropas Savienībā un samazina nodokļu ienākumus.

1.3. EESK ņem vērā Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja (ITSB) arvien spēcīgāko lomu Eiropas Komisijas intelektuālā īpašuma tiesību veicināšanas un aizsardzības stratēģiju izstrādē un īstenošanā, kas skar arī šo vairāku mērķu pieeju, kura ir rīcības plāna centrā.

1.4. EESK atbalsta Komisijas pragmatisko pieeju – tā dod priekšroku tādiem instrumentiem kā “sekojiet naudai” un citu ieinteresēto pušu iesaistei.

1.5. EESK var piekrist Komisijas vairāku mērķu pieejai ar nosacījumu, ka šie mērķi tiek skaidrāk definēti un ka tiek precizēti to kvantitatīvie un kvalitatīvie aspekti; Komiteja īpaši atzinīgi vērtē Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novēršanas centra (turpmāk “novēršanas centrs”) komunikācijas kampaņas, kuru mērķis ir informēt jauniešus ⁽¹⁾ un arī tiesnešus un praktizējošus juristus ⁽²⁾ par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu sekām.

⁽¹⁾ <https://oami.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/news/-/action/view/1251336>

⁽²⁾ Seminārs **tiesnešiem par viltošanu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kas notika 2014. gada 16. un 17. oktobrī** Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja (ITSB); <https://oami.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/news/-/action/view/1574263>. Skatīt arī OV L 354, 28.12.2013., 73. lpp., un COM(2014) 144 final.

1.6. EESK pauž gandarījumu par uzmanību, ko Komisija pievērsusi MVU ar mērķi vienkāršot to piekļuvi juridiskiem pārsūdzības līdzekļiem un atbalsta arī Eiropas projektu *IPorta*, kas ir MVU atbalsta sistēma⁽³⁾, kurā tiek ņemti vērā jautājumi, kas saistīti ar intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību un ar kuru tiek koordinēts valsts atbalsts.

1.7. EESK aicina Komisiju pārlicināties, vai Eiropā visiem uzņēmumiem neatkarīgi no to lieluma ir pieejami līdzekļi, tostarp arī finansiāli līdzekļi, lai piekļūtu intelektuālā īpašuma aizsardzībai un to efektīvi izmantotu.

1.8. Tomēr tā pauž nožēlu, ka Komisijas pieeja aprobežojas tikai ar nelegislatīviem instrumentiem, pat nerunājot par iespēju novērtēt pastāvošos likumdošanas instrumentus un to pārskatīšanas nozīmi. EESK uzsver šajā saistībā, ka Komisijai būtu vajadzējis rīkoties drosmīgāk un ņemt vērā arī šo parametru.

1.9. Komiteja arī iebilst pret to, ka Komisija pārlieku svarīgu nozīmi piešķirusi brīvprātīgas piemērošanas sistēmu, brīvprātīgu nolīgumu protokolu un labas prakses ieviešanai jomā, kas saistīta ar viltošanu un pirātismu.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. ES rīcības plāns “Ceļā uz atjaunotu vienprātību par intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanu” ietver 10 īpašus pasākumus, ar kuriem ir iecerēta jauna politika: instrumentu radīšana un to izmantošana, lai galvenokārt novērstu tādas darbības, ar kurām tiek pārkāptas intelektuālā īpašuma tiesības komerciālā mērogā. Šādas darbības ir īpaši kaitīgas un rada būtiskas problēmas ES, jo tās kaitē investīcijām inovācijā un ilgtspējīgu darbvietu radīšanā, kā arī ir cēlonis nodokļu ienākumu zaudējumiem.

2.2. Šie jaunie instrumenti, kas pagaidām ir nelegislatīvi, ietver virkni pasākumu, kas balstīti uz pieeju “sekojiet naudai” un to mērķis ir neļaut pārkāpējiem, kuri rīkojas komerciālā mērogā, piekļūt viltoto preču reklāmas un izplatīšanas līdzekļiem un liegt viņiem iespēju gūt ienākumus.

2.3. Šajā atzinumā skatītajā Komisijas paziņojumā ietvertā ES rīcības plāna “Ceļā uz atjaunotu vienprātību par intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanu” mērķi atbilst Stratēģijas intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai un īstenošanai trešās valstīs mērķiem:

- i) izmantot visus iespējamus līdzekļus, lai efektīvi atturētu un kavētu viltotu trešās valstīs ražotu preču iekļūšanu un izplatīšanu iekšējā tirgū;
- ii) veicināt ieguldījumus, izaugsmi un nodarbinātību nozarēs, kuras ir atkarīgas no intelektuālā īpašuma un kuras ir tik būtiskas mūsu ekonomikai.

2.4. Viena no būtiskām šā uzdevuma daļām ir arī patērētāju un ražotāju apziņas veidošana ar debašu un informācijas kampaņu palīdzību par sekām, ko rada IĪT pārkāpumi.

2.5. Eiropas līmenī Komisija pasākumus īsteno, vajadzības gadījumā sadarbojoties ar Iekšējā tirgus saskaņošanas biroju (ITSB), kurā no 2012. gada jūnija izveidots novērošanas centrs⁽⁴⁾. Pētījums, ko novērošanas centrs publicējis 2013. gada 25. novembrī⁽⁵⁾, atklāj izpratnes trūkumu, jo īpaši gados jaunāku aptaujas dalībnieku vidū, par to, cik lielā mērā IĪT pārkāpumi var ietekmēt to darbvietu saglabāšanu un veidošanu, kuras saistītas ar intelektuālo īpašumu (IĪ). Tas arī parādīja, ka gados jaunāki Eiropas iedzīvotāji uzskata, ka no intelektuālā īpašuma infrastruktūras labumu gūst galvenokārt lielle uzņēmumi.

2.6. Komisija tāpat ir izvēlējusies vairāku mērķu pieeju, ņemot vērā to iemeslu analīzi, kuru dēļ “digitālā paaudze” arvien vairāk tiecas pēc viltotām precēm. Vienā no šīs stratēģijas daļām ir paredzēts, ka novērošanas centrs izstrādā komunikācijas līdzekļus, kas paredzēti Savienības iedzīvotāju informētības palielināšanai par IĪT pārkāpumu sekām, īpaši nodarbinātības un ekonomikas jomā.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/ipr/what-are-iprs/index_en.htm

⁽⁴⁾ 2012. gada 19. aprīļa Regula (ES) Nr. 386/2012 nosaka ITSB vairākus uzdevumus, kuru mērķis ir atvieglot un atbalstīt valsts iestāžu, privātā sektora un ES iestāžu darbības cīņā pret IĪT pārkāpumiem. Šie uzdevumi neattiecas uz piedalīšanos individuālās operācijās vai izmeklēšanās, kuras veic valsts iestādēs, kā arī neattiecas uz jautājumiem, kas iekļauti Līguma par Eiropas Savienības darbību III daļas V sadaļā (piemēram, sadarbība krimināllietās un policijas sadarbība).

⁽⁵⁾ Sk. vietni: oami.europa.eu. Pētījuma pamatā bija publikāciju analīze, kvalitatīvs pētījums, kurā piedalījās 250 Eiropas iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 65 gadiem, un kvantitatīvs posms, kurā vairāk nekā 26 000 Eiropas iedzīvotāju pauda savu viedokli aptaujas pa tālruni.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Pagaidām Komisija nesniedz detalizētu šo pasākumu saturu, bet apliecina, ka tā veiks aptauju par nelegislatīvajiem instrumentiem, kas ietver pieeju “sekojiet naudai”, kuras mērķis ir liegt pārkāpējiem, kuri rīkojas komerciālā mērogā, piekļuvi viltoto preču reklāmas un izplatīšanas līdzekļiem, un liegt viņiem iespēju gūt ienākumus. Šie instrumenti tiks izstrādāti pārredzamā veidā un rūpīgi, lai ar tiem varētu efektīvi apkarot intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus.

3.2. Šo sistēmu papildinās sadarbības pasākumi starp Eiropas iestādēm un diskusijas/sarunas ar trešām valstīm. Ir paredzēts, piemēram, “izmantot visus līdzekļus, lai efektīvi atturētu un kavētu ĪI pārkāpumu preču iekļūšanu un izplatīšanu ES un trešo valstu tirgos”.

3.3. Šo nelegislatīvo instrumentu pamatā būs iesaistīto pušu laba griba, un netiks izmantoti jauni likumdošanas akti, bet tie būs balstīti uz pastāvošajiem tiesību instrumentiem. Šādu uz sarunām balstītu risinājumu priekšrocība ir to īstenošanas ātrums. Šie preventīvie pasākumi dos iespēju uzlabot tiesībsardzības efektivitāti civilietu tiesās. Šo mērķi varēs sasniegt tikai tad, ja šie pasākumi tiks izstrādāti pārredzamā veidā, un tajos būs ņemtas vērā arī pastāvošās sabiedrības intereses.

3.4. EESK uzskata, ka šī sašaurinātā pašregulējuma pieeja ar tās “brīvprātīgajiem līgumiem” vai “labu praksi” nevar aizstāt likumdošanas darbību jomās, kurās ir vajadzīgs efektīvs regulējums.

4. “Komerciāla mēroga” jēdziens

4.1. Jēdziens “komerciāls mērogs”, ko piemēro dažiem Komisijas rīcības plānā iecerētajiem pasākumiem, ir daudz plašāks, nekā varētu šķist. No šāda viedokļa rīcības plāns ir samērā lakonisks, bet EESK norāda, ka šis jēdziens jau ietverts Savienības *acquis* un ka tas dod iespēju stiprināt aizlieguma pasākumus un civilās sankcijas.

4.2. EESK uzsver, ka “komerciālais mērogs” var attiekties uz darbībām, kas var arī nebūt veiktas “komerciālos nolūkos”.

4.3. Šis jēdziens atrodams Direktīvā 2004/48/EK par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu⁽⁶⁾, un tas ir pamats, lai izmantotu dažus civiltiesību noteikumus. Piemēram, kritērijs “komerciālais mērogs” dod valsts tiesnesim iespēju noteikt tādus aizsardzības pasākumus kā iespējamā pārkāpēja kustamā vai nekustamā īpašuma arests piesardzības nolūkos, tostarp viņa bankas kontu vai citu aktīvu bloķēšana (direktīvas 9. panta 2. punkts). Dažās dalībvalstīs šo kritēriju izmanto arī kā pamatu kriminālsankcijām, lai gan Savienības *acquis* tas nav paredzēts.

4.4. Citos ES leģislatīvos instrumentos ir izmantoti jēdzieni, kas ir līdzīgi “komerciālam mērogam”; piemēram, Direktīvā 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā⁽⁷⁾ ir atsauce uz tādiem jēdzieniem kā “komerciāls raksturs”, “komerciāls mērķis” “tiešs vai netiešs ekonomisks vai komerciāls labums” vai “komerciāla izmantošana”.

1998. gada 13. oktobra Direktīvas 98/71/EK par dizainparaugu tiesisko aizsardzību⁽⁸⁾ 13. panta “Ar dizainparauga tiesībām piešķirto tiesību ierobežojumi” a) apakšpunktā noteikts, ka “Tiesības, kas reģistrējot piešķirtas ar dizainparauga tiesībām, neīsteno attiecībā uz:

4.5. Secinājums ir tāds, ka tiesnesim ir jālemj katrā gadījumā atsevišķi, riskējot ar nekonsekventas, nepiemērotas un neskaidras judikatūras izveidi.

4.6. Komisijas dienesti, apzinādamies šā jēdziena neviennozīmību un ar to saistīto juridisko nenoteiktību, mudināja novērošanas centru apkopot valstu judikatūru par ĪIT pārkāpumiem, lai cita starpā precizētu šo jēdzienu. Turklāt pēc uzaicinājuma izteikt ieinteresētību, kas tika publicēts pagājušajā vasarā akadēmiskajās aprindās ar mērķi analizēt intelektuālā īpašuma ekonomiskos jēdzienus, 2014. gada 19. septembrī tika rīkots pirmais seminārs. Šajā pasākumā daži speciālisti apsprieda jēdzienu “komerciāls mērogs” un “komerciāls mērķis” lietošanu praksē ĪI tiesību pārkāpumu kontekstā⁽⁹⁾ un līdzekļus to novērtēšanai ekonomikas perspektīvā.

⁽⁶⁾ Sk. OV L 195, 16.6.2004., 16. lpp.

⁽⁷⁾ Sk. OV L 167, 22.6.2001., 10. lpp.

⁽⁸⁾ Sk. OV L 289, 28.10.1998., 28. lpp.

⁽⁹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/workshops/140919-workshop_en.pdf

4.7. Ņemot vērā šā pārdomu procesa nozīmi, EESK vēlas, lai Komisijas dienesti analizē šo jautājumu un iepazīstina ieinteresētās puses, tostarp pilsonisko sabiedrību ar saviem secinājumiem.

5. “Sekojiet naudai”

5.1. Šis paziņojums attiecas gan uz internetu, gan uz materiālajiem izplatīšanas tīkliem. Tas aptver gan digitālos, gan nedigitālos produktus, to radīšanai, reklamēšanai, izplatīšanai un izmantošanai kaitējošos ĪI tiesību pārkāpumus. Ar pieeju “sekojiet naudai” ir paredzēts viltotājus atturēt no nelikumīgas viltoto preču tirdzniecības.

5.2. Šīs pieejas īstenošana ietvers rūpes par to, lai visi šīs ar augstu pievienoto vērtību apveltītās aprites ķēdes dalībnieki savlaicīgi veiktu visus pasākumus savas konkurētspējas saglabāšanai tirgū. Šā tirgus vadmotīvam arī turpmāk jābūt inovācijai, kuras mērķis ir veicināt investīcijas radošā un izdomas bagātā darbībā.

5.3. Tādējādi varētu nostiprināt uzticēšanos digitālajiem tirgiem un nodrošināt tādu konkurētspējīgu produktu izplatīšanu, kam ir spēcīga ĪI pievienotā vērtība, kā arī šo tirgu izaugsmi un uzplaukumu. Ir paredzēts pāriet no ĪI politikas, kas vērsta uz sankcijām un atlīdzināšanu par ĪI tiesību pārkāpumiem uz preventīvāku un iekļaujošāku perspektīvu, kas nodrošina un sniedz patērētājam iekšējā tirgū plašu un daudzveidīgu piedāvājumu ar augstu ĪI pievienoto vērtību.

5.4. Komisija ierosina reizi divos gados publicēt ziņojumu par šīs politikas īstenošanas gaitu. EESK uzstās, lai pirmajā ziņojumā būtu iekļauti derīgi rādītāji un lai tas tiktu publicēts savlaicīgi.

5.5. Stiprinot maksājumu pakalpojumu drošību un tiesībaizsardzības iespējas netīša viltotu preču pirkuma gadījumā, tiks stiprināta arī patērētāju tiesību aizsardzība un viņu uzticēšanās iekšējam tirgum. Komisija šajā saistībā izsludina sabiedrisku apspriešanu par patērētāju aizsardzības sistēmu ietekmi uz ĪI tiesību pārkāpumu apkarošanu komerciālā mērogā.

5.6. Ņemot vērā ciešo saikni, kas vieno abas Komisijas iniciatīvas un pieejas “sekojiet naudai” nozīmīgumu, EESK vēlas, lai Komisija uzsāk plašu apspriešanu par būtisko patērētāju aizsardzības jautājumu maksājumu pakalpojumu jomā un lai tajā vispārīgi tiktu ietverta arī pieeja “sekojiet naudai”.

5.7. EESK aicina arī Komisijas dienestus apspriesties ar ekonomikas dalībniekiem, lai gūtu atsauksmes par pieredzi saistībā ar to, kā ir ņemta vērā viltotāja peļņa, vērtējot atlīdzību par nodarīto kaitējumu viltošanas gadījumā⁽¹⁰⁾.

6. MVU

6.1. Dažās dalībvalstīs intelektuālais īpašums ir jautājums, kas ir aktuāls ne vairāk kā vienam no diviem (54 %) MVU, vai arī ĪI tiesības ir pazīstams (46 %) temats, taču tā risināšana tiek uzskatīta par dārgu, sarežģītu un ilgu. Šāds stāvoklis ir pārsteidzošs ekonomikā, kurā dominē zināšanas un kurā tādi nemateriāli elementi kā zinātība, reputācija, dizains vai arī tēls ir ieguvuši izšķirošu nozīmi⁽¹¹⁾.

6.2. Izrādās arī, ka MVU, kas intelektuālo īpašumu saista ar savu attīstības stratēģiju, gūst labākus ekonomiskos panākumus, nekā citi – par to liecina skaitļos izteikti rādītāji. Piemēram, Francijas Rūpnieciskā īpašuma institūta (*Institut de la propriété industrielle*) 2010. gada inovācijas konkursa (*Trophées INPI de l'innovation*) MVU kategorijas 32 laureāti kopš 2006. gada ir izveidojuši 614 darbvietas, pieckārt palielinājuši savu apgrozījumu laikā no 2006. līdz 2009. gadam un dubultājuši eksporta apgrozījumu. Vienlaikus šie uzņēmumi ir pastiprinājuši pētniecības un izstrādes darbu, palielinot tam paredzēto budžetu par 65,6 %⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Piemēram, Francijā šis princips jau pastāv (sk. 2014. gada 11. marta Likumu Nr. 2014-315, kas ir spēkā kopš 2014. gada 14. marta). Intelektuālā īpašuma kodeksa pantā L615-7, kas grozīts ar šā likuma 2. pantu, ir noteikts, ka turpmāk zaudējumu aprēķināšanai tiesai ir atsevišķi jāņem vērā negatīvās ekonomiskās sekas, morālais kaitējums un viltotāja gūtā peļņa, tostarp intelektuālā, materiālā un reklāmas ieguldījuma ietaupījumi. Taču to ir grūti īstenot tāpēc, ka bieži vien trūkst pierādījumu par viltotāja gūto peļņu.

⁽¹¹⁾ <http://www.picarre.be/assets/Documents/Rapport-PIPICARR-tlchargeable3.pdf>

⁽¹²⁾ <http://www.journaldunet.com/economie/magazine/propriete-industrielle.shtml>

6.3. Tātad EESK atbalsta Komisijas pieeju, kuras mērķis ir uzlabot MVU piekļuvi tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vispār⁽¹³⁾ un īpaši konfliktu gadījumā, kas saistīti ar intelektuālo īpašumu. Patiesībā tiesvedības augstās izmaksas un sarežģītība bieži vien attur inovatīvus MVU no savu IĪ tiesību, tostarp to tiesību, kas saistītas ar pamata patentiem, īstenošanas.

6.4. Eiropas uzņēmumiem, kuri iegulda inovācijā, finansiālās izmaksas ir izšķirošs faktors. Tāpēc intelektuālā īpašuma aizsardzības, intelektuālā īpašuma tiesības apliecinājošo dokumentu atjaunošanas un to aizsardzības izmaksām jābūt samērīgām. Vienotais patents no šāda viedokļa varētu mudināt uzņēmumus, tostarp MVU, jaunos uzņēmējus un jaunos uzņēmumus aizsargāt savus izgudrojumus, ja vien tā iegūšanas izmaksas būs samērīgas, nevis pārmērīgi augstas. Arī uzņēmumiem būtu jānodrošina piekļuve tiesu iestādēm, tostarp Vienotai patentu tiesai, par saprātīgu maksu.

6.5. MVU ir arī jāpieņem komercializācijas vai izplatīšanas stratēģijas, bet daudzi to nedara efektīvi, jo trūkst kompetences un nepieciešamo specializēto zināšanu, lai efektīvi aizsargātu un pieprasītu savas intelektuālā īpašuma tiesības, kā tas pamatoti uzsvērts Komisijas rīcības plānā.

6.6. EESK no šāda viedokļa atbalsta Eiropas projektu *IPorta*, kas ir atbalsta sistēma⁽¹⁴⁾, kurā ir ievēroti ar intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību saistīti jautājumi un ar kuru tiek koordinēts valsts atbalsts.

Briselē, 2014. gada 10. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽¹³⁾ Pavisam nesen Komisija ierosināja stiprināt un uzlabot pašreizējo Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, kas ir visās dalībvalstīs pieejama vienota procedūra (Regula (EK) Nr. 861/2007). Sk. OV C 226, 16.7.2014., 43. lpp.

⁽¹⁴⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/ipr/what-are-iprs/index_en.htm